

PERMANENTE VORMING

Rik, een man van 50 jaar, met het syndroom van Down, komt elke dag naar ons centrum. Hij was erbij - 34 jaar geleden – bij de start van Theater Stap. Hij maakte met zijn klasgenoten een kring bij aanvang van de allereerste repetitie en zocht met een bewegingsoefening naar de juiste concentratie. Nu kan hij terugblikken op een rijkgevolle carrière. Hij heeft een twintigtal premières achter de rug, stond op filmsets, toerde in binnen- en buitenland en heeft als acteur een enorme ervaring opgebouwd. Als Rik al eens niet gecast is, als hij niet repeteert voor een nieuwe creatie, krijgt hij een aanbod aan muzische activiteiten : theatertraining, muziek, dans, beeldend werk.... Het leren houdt nooit op. Theater Stap gelooft sterk in een permanente vorming.

Is theater spelen een ambacht ? Volgens sommigen wel. Je kan improvisatietechnieken aanleren, je ruimtelijk bewustzijn aanscherpen, gevoel voor timing ontwikkelen. En nooit is er een finaliteit. Zeker niet bij acteurs met een mentale beperking. Ondanks al die ervaring maakt Rik soms nog beginnersfouten. Hij vergeet focus te geven aan zijn tegenspeler of schermt het beeld dat gemaakt wordt op de scène af, met zijn brede rug. Dat doen professioneel geschoolde acteurs minder. Maar wat doen zij als zij niet in een creatieproces zitten ? Zij lezen, schrijven zich occasioneel in voor een masterclass, maar heel vaak wachten zij op een job. In tegenstelling tot een muzikant die heel zijn leven blijft oefenen op zijn instrument zijn acteurs afhankelijk van een structuur om hun vaardigheid in te zetten. Die structuur bieden wij, dus is dat blijvend leren een speerpunt geworden voor de Stappers.

Wij hebben een tweeledige structuur. Theater Stap vzw en Dagcentrum kasteel vzw. Theater Stap wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Cultuur. Met die subsidie kunnen gastregisseurs, dramaturgen en vormgevers geëngageerd worden. We zoeken niet naar mensen die een “speciale” opleiding hebben gevolgd in het werken met doelgroepen. Geen dramatherapeuten, want onze acteurs zijn niet ziek. Een groot hart en een oprechte fascinatie voor onze spelers is wel belangrijk. Maturiteit kan een pluspunt zijn, maar evengoed hebben jonge theatermakers met hun radicale visies, al knappe voorstellingen bij ons gemaakt. Hoe straffer de artiesten die wij kunnen overtuigen om met onze acteurs te werken, hoe straffer die voorstelling wordt. Dat is geen waarheid maar het talent van de maker bepaalt zeker ook de kwaliteit van de voorstelling. Theater Stap kan met de subsidie af en toe ook freelance docenten engageren, dikwijls voor kortere workshops. Het is fijn om Tai Chi, of Yoga te krijgen van mensen die die bewegingstechnieken al jaren beoefenen.

Dagcentrum Kasteel wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Welzijn. We zorgen dat onze spelers op “hun werk” geraken, creëren een veilig nest en een solide pedagogische omkadering. Er is weinig tot geen verloop in het personeelsbestand. Onze pedagogen hebben bij voorkeur ook muzische kwaliteiten en hebben in de loop van de jaren kunnen stelen met hun ogen. Zij kunnen op hun niveau, met de ervaring die zij hebben opgebouwd, basisvaardigheden doorgeven. Op die manier zorgen we ervoor dat de spelers die niet gecast werden geen B-elftal worden. Het verschil met professionele artiesten is er, maar onze pedagogen kunnen op verschillende creatieve domeinen hun mannetje staan.

Leren is zeker niet alleen aanleren. Het is veeleer een bewust maken en bewust worden van de dingen. Artistieke ontplooiing gebeurt wanneer je inzicht krijgt in je eigen voorkeuren, schroom, verlangen, beperking ...

Waarom spreekt niet-figuratief je meer aan dan figuratief ? Waarom heb je het doorgaans moeilijker met improvisatorische muziek dan doorgecomponeerde muziek ? Wanneer vind je zwart-wit fotografie sterker dan kleurreportage ? Hoe sta je tegenover het verdwijnen van het klassieke verhaal als basis voor een film of een boek ?

Door deze vragen te beantwoorden worden sommige pistes wel toegankelijk, verdwijnen sommige routineuze of instinctieve keuzes voor een ander en gedurfd pad. Het is een zoektocht die je als begeleider samen met de deelnemers maakt. We leren van elkaar.

Theater Stap heeft een vaste spelersgroep van ruim 20 spelers. Schoolverlaters die hun eerste stappen zetten in het theater genieten van de ervaren rotten in het ensemble. De anciens kennen het ritueel, weten dat het vaak een zoekproces is, dat de dingen voortdurend veranderen, zij kunnen al incasseren. Jongeren ontwikkelen zich daardoor sneller. Maar ook de anciens worden uitgedaagd door de jongeren. Die willen ook met hun foto in de krant komen en liefst nog in een soap op de televisie. Zij smijten zich met jeugdige overmoed op de repetitievloer en houden de anciens scherp.

Creativiteit en tijd zijn de sleutelwoorden. Een regisseur zei ooit dat de fysieke beperking van onze spelers zwaarder weegt dan hun mentale beperking. Ze zijn sneller moe, en wanneer die vermoeidheid hen overmamt zijn zij geneigd om op te geven. De voormiddagen zijn dikwijls productiever dan de namiddagen. En in een grotere context is het wellicht zo dat zij in de marge van de maatschappij geraken omdat ze te traag zijn, het tempo van de wereld niet aankunnen. Ook de beschutte werkplaats die rekening houdt met deze realiteit is voor onze spelers nog te hoog gegrepen. En toch wordt er hard gewerkt. Een creatieproces is bovendien dikwijls een emotioneel intens en zwaar proces. Vandaar dat humor en het bewaken van een goede sfeer essentieel is. Dan kan je met hen eigenlijk alles. Iedereen heeft een leefwereld, arena's waarin je vaak vertoeft, domeinen die je beter kent. En toch is er maar één wereld. Alles wat in een fictief verhaal, een theatertekst staat kan je met hen delen. Sommige onderwerpen staan verder af; maar als je tijd neemt en creatief bent in het samen zoeken naar "wat staat hier nu ?" is er niets menselijk dat zij niet zouden herkennen. Natuurlijk is het ook voor valide acteurs moeilijk om een moeder als Medea te begrijpen die haar kinderen vermoordt maar gezinsdrama's zijn van alle tijden. En in het theater is er het magische woord "If". "Stel dat of beeld je in dat je zelf in zo'n situatie geraakt". Die situatie moet begrepen en gevoeld worden. Soms is abstractie voor mensen met een mentale beperking moeilijk, maar niet onmogelijk. Dat indalen vraagt tijd. Met parallelle, begrijpelijke contexten en incidenten, kan je het met onze spelers opbouwen. Uiteindelijk laat "het conflict" zich zien. En zie je de angst, schaamte, geldingsdrang, ontrouw, verraad, wraak, verlangen die eronder zit. In die gevoelswereld herkennen we elkaar. Zo gingen onze spelers naar Auschwitz-Birkenau toen we een voorstelling maakten over stigmatisering en deden ze veldonderzoek in een woonzorgcentrum toen we een voorstelling maakten over dementie. Maak de dingen tastbaar, concreet, tactiel en zij kunnen mee zoeken naar ideeën, mee creëren vanuit hoe zij het aanvoelen. De acteur staat ten dienste van de regisseur en de

overdracht, het geheel dat een voorstelling wil teweegbrengen bij het publiek, maar een acteur kan nooit een marionet zijn.

In de loop van hun carrière hebben sommige Stapacteurs wel eens een dip. Dat is ook heel universeel. Wij schrijven mensen niet te snel af. Soms gebeurt het dat we iemand een paar jaar meenemen en het spijtig vinden dat hij of zij weinig of zelden gecast wordt en dan ineens gebeurt het toch weer. Een nieuw elan. Sommigen schieten uit de startblokken, anderen zijn laatbloeiers. Het is mooi om al die verschillende temperamenten bij elkaar te hebben. Dat maakt het interessant; Een regisseur werkt dan ook vooral met de persoonlijkheid van een speler, de energie, de biografie, meer dan met “het syndroom van Down”. Er is zeker gedrag, gevoeligheden die meerdere spelers delen, die als je wil typerend kunnen zijn voor mensen met Down, maar tijdens een creatieproces wordt duidelijk dat ze ook zeer verschillend zijn en dikwijls een individuele aanpak nodig hebben.

Theaterlessen zijn zinvol. Maar we mogen nooit vergeten waaruit het begon. Onze fascinatie voor hen, we kijken graag naar hen. Zij moeten onze gids blijven. Wij moeten er als begeleiders niet voor gaan staan maar ertussen gaan staan. Samen ontdekken wat ontroert en samen de wetmatigheid, logica, geheimen proberen te ontraadselen zodat we daar gevoelig voor worden.

Niet alles moet genormaliseerd worden, opgekuist. Wij kunnen lessen van hen leren. Want het probleem dat we hebben met de mentale beperking is vooral ons probleem. Velen van hen hebben het minder moeilijk met wie ze zijn. Maar onze spelers kunnen zich autonoom moeilijk organiseren. Als collectief zullen zij er niet in slagen om een avondvullende voorstelling klaar te hebben tegen de première. Zij hebben een coach nodig. Een slimme chauffeur. Want met een voorstelling te maken begeven we ons sowieso op glad ijs. Met de kans dat we uit de bocht vliegen. Sturen is dan vooral kijken en aanvoelen wat het voertuig doet.

Anekdoten :

Frankenstein – Rik beweert stellig dat hij niet dood zal gaan en sterft niet op scène (mghl. Beter door niet rond ?)

Woyzeck – verleiding Tamboer Majoor / Marie wordt striptease (sowieso straffer van beeld)

Tango – Bert met de bloemen in de coulisse (leert mij iets over acteren of hoe hij zich verhoudt tegenover “het materiaal”)

De Storm – Guyke met het (on)bestaande Zorromasker (ik buig in deemoed)

